

**VALORIFICAREA IDENTITĂȚII CULTURALE ROMÂNEȘTI PRIN
DISCURS MUZICOLOGIC ȘI REFLECȚIE INTERDISCIPLINARĂ:
O PERSPECTIVĂ ASUPRA MOȘTENIRII INTELLECTUALE A
MUZICOLOGILOR ȘTEFAN ANGI ȘI PAVEL PUȘCAȘ**

**VALORIZING ROMANIAN CULTURAL IDENTITY THROUGH
MUSICOLOGICAL DISCOURSE AND INTERDISCIPLINARY
REFLECTION: A PERSPECTIVE ON THE INTELLECTUAL LEGACY
OF ȘTEFAN ANGI AND PAVEL PUȘCAȘ**

ALIN CORNELIU VĂCEAN

Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad
composer_alin@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0001-5331-3914

Abstract: *This paper examines the role of musicological discourse in the valorization of Romanian cultural identity through an interdisciplinary perspective that brings together musicology, aesthetics, cultural studies, and contemporary reflections on heritage preservation. Particular attention is given to the intellectual legacy of the Romanian musicologists Ștefan Angi and Pavel Pușcaș, whose contributions have significantly enriched the understanding of music as a complex cultural phenomenon. Through their aesthetic, philosophical, and interdisciplinary approaches, both scholars emphasized the importance of connecting musical analysis with broader humanistic and scientific perspectives. The study also addresses current challenges related to cultural heritage, digitalization, and artificial intelligence, highlighting the continuing relevance of musicological research in preserving Romanian cultural identity within a European and global context.*

Keywords: *Romanian cultural identity; musicology; interdisciplinarity; Ștefan Angi; Pavel Pușcaș;*

Introducere

În contextul contemporan, marcat de globalizare, mobilitate culturală și dezvoltarea accelerată a tehnologiilor digitale, problematica identității

culturale dobândește o importanță tot mai mare în cadrul cercetării umaniste. Conservarea și valorificarea patrimoniului cultural nu mai reprezintă doar acte de protejare a unor valori moștenite, ci și procese active de reinterpretare și integrare a acestora în realitățile societății actuale.

Muzica ocupă un loc privilegiat în acest demers, întrucât reflectă atât specificul unei comunități, cât și capacitatea acesteia de a dialoga cu valorile universale. De-a lungul timpului, creația muzicală românească a reușit să transforme elementele identitare locale într-un limbaj artistic recunoscut și apreciat pe plan internațional, contribuind astfel la afirmarea culturii române în spațiul european.

În acest proces, discursul muzicologic îndeplinește un rol esențial. Dincolo de funcția sa analitică, muzicologia participă la interpretarea și contextualizarea fenomenului artistic, contribuind la înțelegerea relației dintre creația muzicală, patrimoniul cultural și identitatea națională. Prin intermediul cercetării muzicologice, valorile culturale sunt nu doar conservate, ci și reinterpretate în raport cu provocările și exigențele fiecărei epoci.

Prezenta lucrare își propune să evidențieze contribuția discursului muzicologic la valorificarea identității culturale românești, prin raportare la moștenirea intelectuală a doi reprezentanți ai școlii muzicologice clujene, **Ștefan Angi și Pavel Pușcaș**. Prin preocupările lor pentru estetică, filosofie, interdisciplinaritate și reflecție teoretică, cei doi autori au contribuit la dezvoltarea unei perspective complexe asupra fenomenului muzical și asupra rolului acestuia în cultura română contemporană.

În același timp, actualitatea ideilor promovate de acești muzicologi devine evidentă într-o epocă în care digitalizarea, inteligența artificială și noile forme de circulație a informației culturale impun noi modalități de înțelegere și valorificare a patrimoniului artistic. Din această perspectivă, reflecția interdisciplinară apare nu doar ca o opțiune metodologică, ci ca o necesitate a cercetării muzicologice actuale.

Muzicologia și valorificarea identității culturale românești

Identitatea culturală românească s-a construit de-a lungul timpului printr-un proces complex de asimilare și reinterpretare a unor influențe diverse, păstrând în același timp elemente definitorii care îi conferă individualitate și continuitate. În cadrul acestui proces, muzica a reprezentat unul dintre cele mai importante mijloace de exprimare a specificului național, atât prin valorificarea tradiției populare, cât și prin integrarea acesteia în limbajele muzicale culte.

În spațiul românesc, reflecția asupra identității culturale prin muzică

nu poate fi separată de activitatea creatorilor care au reușit să transforme elementele locale într-un discurs artistic de valoare universală. Figura centrală rămâne George Enescu, a cărui creație reprezintă una dintre cele mai convingătoare sinteze dintre fondul spiritual românesc și universalitatea limbajului muzical european. Muzica sa demonstrează că identitatea culturală nu constituie o limitare a expresiei artistice, ci poate deveni sursa unei autentice originalități creatoare.

Această direcție a fost continuată și dezvoltată de numeroși compozitori români ai secolului al XX-lea. Ștefan Niculescu a valorificat elemente ale gândirii arhaice și ale tradiției muzicale românești într-un limbaj modern bazat pe concepte precum heterofonia și sincronia structurilor sonore. Aurel Stroe a propus o viziune componistică de mare complexitate intelectuală, în care muzica intră în dialog cu filosofia, matematica și teoriile sistemelor. Pascal Bentoiu a realizat o remarcabilă sinteză între activitatea componistică, cercetarea muzicologică și reflecția teoretică, contribuind în mod esențial la aprofundarea înțelegerii creației enesciene.

Alături de aceștia, compozitori precum Anatol Vieru, Sigismund Toduță, Cornel Țăranu, Tiberiu Olah sau Myriam Marbé au demonstrat că muzica românească poate participa activ la marile direcții ale culturii europene fără a-și pierde identitatea proprie. Diversitatea limbajelor componistice promovate de acești autori confirmă faptul că identitatea culturală nu reprezintă o formulă estetică rigidă, ci o realitate dinamică, aflată într-o permanentă transformare.

În acest context, muzicologia are rolul de a interpreta, contextualiza și valorifica aceste contribuții. Dincolo de analiza tehnică a creațiilor muzicale, cercetarea muzicologică permite evidențierea legăturilor dintre fenomenul artistic și valorile culturale ale societății. Prin intermediul discursului muzicologic, creațiile muzicale sunt integrate într-un cadru mai larg de semnificații istorice, estetice și identitare.

Astfel, muzicologia devine un factor important în conservarea și promovarea patrimoniului cultural, contribuind la transmiterea valorilor artistice către noile generații și la consolidarea conștiinței culturale. Din această perspectivă, contribuțiile unor muzicologi precum Ștefan Angi și Pavel Pușcaș trebuie înțelese nu doar ca demersuri academice individuale, ci ca parte a unui proces mai amplu de valorizare a culturii muzicale românești.

Ștefan Angi și Pavel Pușcaș – modele ale reflecției interdisciplinare în muzicologia românească

Abordarea contribuțiilor lui Ștefan Angi (1933-2020) și Pavel Pușcaș (1954-2026) are pentru autor și o semnificație personală, determinată de

faptul că a avut privilegiul de a studia sub îndrumarea ambilor profesori în cadrul Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca. Cursurile de estetică muzicală susținute de profesorul Ștefan Angi, precum și perspectiva analitică și interdisciplinară promovată de profesorul Pavel Pușcaș au contribuit în mod semnificativ la formarea unei viziuni asupra muzicii care depășește dimensiunea strict tehnică a fenomenului sonor și integrează reflecția estetică, filosofică și culturală.

Pentru autor, cei doi profesori au reprezentat nu doar modele academice, ci și repere formative în conturarea unei perspective asupra muzicii ca fenomen artistic, cultural și intelectual aflat la intersecția dintre creație, reflecție estetică și cercetare interdisciplinară.

Contactul direct cu acești reprezentanți ai școlii muzicologice clujene a oferit nu doar repere academice solide, ci și modele de rigoare intelectuală, cercetare și dialog interdisciplinar. Din această perspectivă, analiza contribuțiilor lor depășește cadrul unei simple prezentări biografice, înscriindu-se într-o reflecție mai amplă asupra rolului muzicologiei în valorificarea identității culturale românești.

Evoluția muzicologiei românești din a doua jumătate a secolului al XX-lea și începutul secolului XXI este strâns legată de contribuția unor cercetători care au depășit limitele unei abordări exclusiv descriptive a fenomenului muzical. Între aceștia, Ștefan Angi și Pavel Pușcaș ocupă un loc important prin promovarea unei perspective interdisciplinare care a integrat muzica în sfera mai largă a reflecției estetice, filosofice și științifice.

Contribuția profesorului Ștefan Angi¹ depășește dimensiunea strict pedagogică. Prin lucrări precum *Muzică și estetică* și *Prelegeri de estetică muzicală*, acesta a promovat ideea că muzica trebuie înțeleasă nu doar ca fenomen artistic autonom, ci și ca expresie a valorilor spirituale și culturale ale unei comunități. Analizele sale urmăresc raporturile dintre creația muzicală, sensibilitatea umană și contextul cultural în care aceasta ia naștere, oferind muzicologiei românești o importantă deschidere către reflecția filosofică și estetică.

În viziunea lui Ștefan Angi, muzica nu reprezintă exclusiv un obiect al analizei tehnice, ci și o formă de cunoaștere și comunicare culturală. Această perspectivă este deosebit de importantă pentru înțelegerea identității culturale, deoarece permite evidențierea modului în care valorile spirituale și simbolice ale unei comunități sunt reflectate și transmise prin intermediul creației artistice.

¹ Pe lângă cărțile de autor, Ștefan Angi a fost coautor în numeroase volume colective și a publicat constant studii de estetică interpretativă, recenzii și cronici muzicale în reviste de cultură și specialitate din România și Ungaria (precum revista *Apostrof* sau *Actualitatea Muzicală*).

Complementar acestei direcții de cercetare, Pavel Pușcaș² a evidențiat prin activitatea sa muzicologică importanța dialogului dintre muzică și alte domenii ale cunoașterii. Volumele *Aspecte ale cristalizării stilistice în arta muzicală* și *Interferențe matematice în estetica muzicală* ilustrează preocuparea sa pentru identificarea mecanismelor care stau la baza organizării limbajului muzical și pentru evidențierea relațiilor dintre expresia artistică și structurile conceptuale.

Prin abordările sale, Pavel Pușcaș demonstrează că muzica poate fi cercetată atât prin prisma dimensiunii estetice, cât și prin raportare la modele logice și matematice. Această perspectivă nu diminuează caracterul artistic al creației muzicale, ci oferă noi instrumente de înțelegere a complexității fenomenului sonor și a proceselor care determină evoluția stilurilor și a limbajelor componistice.

Dincolo de diferențele metodologice, cei doi muzicologi se întâlnesc într-un punct esențial: convingerea că fenomenul muzical trebuie analizat într-un context cultural mai larg. Atât Ștefan Angi, cât și Pavel Pușcaș au contribuit la dezvoltarea unei muzicologii care depășește limitele descrierii formale și care pune în dialog muzica, estetica, filosofia și alte domenii ale cunoașterii. Prin această orientare interdisciplinară, ei au oferit cercetării muzicale românești instrumente importante pentru înțelegerea și valorificarea patrimoniului cultural național.

Actualitatea perspectivei interdisciplinare în contextul digitalizării și al inteligenței artificiale

Transformările tehnologice din ultimele decenii au modificat semnificativ modul de producere, transmitere și receptare a culturii.³

Digitalizarea patrimoniului muzical, accesul facil la resurse culturale și dezvoltarea instrumentelor bazate pe inteligență artificială generează noi oportunități pentru cercetarea și promovarea valorilor culturale, dar și provocări importante pentru mediul artistic și academic.

În acest context, perspectiva interdisciplinară promovată de Ștefan Angi și Pavel Pușcaș își dovedește actualitatea. Înțelegerea fenomenului muzical presupune astăzi nu doar competențe specifice domeniului artistic, ci și deschidere către filosofie, estetică, tehnologie, științele comunicării sau drept. Complexitatea mediului cultural contemporan impune abordări capabile să integreze perspective diferite și să ofere răspunsuri adecvate

² Coordonator și promotor al simpozionului național „Muzică și Filozofie”.

³ Suleyman, MUSTAFA și Bhaskar, MICHAEL, *Inteligența artificială și cea mai mare dilemă a secolului 21, Următorul val* Ed. Bookzone, București, 2024, p. 50

noilor realități.

Un exemplu relevant îl constituie dezvoltarea inteligenței artificiale aplicate în domeniul muzical. Utilizarea algoritmilor în procesele de compoziție, analiză sau educație muzicală ridică întrebări privind originalitatea creației, autenticitatea actului artistic și protecția drepturilor de autor. În același timp, aceste tehnologii pot contribui la conservarea și valorificarea patrimoniului cultural prin digitizarea, arhivarea și accesibilizarea unor importante resurse muzicale.

Prin urmare, reflecția interdisciplinară devine o condiție necesară pentru înțelegerea raportului dintre tradiție și inovație. Valorificarea identității culturale românești nu presupune doar conservarea patrimoniului existent, ci și integrarea acestuia în noile forme de comunicare și expresie culturală specifice societății contemporane.

Concluzii

Valorificarea identității culturale românești reprezintă un proces complex în care creația artistică, cercetarea muzicologică și reflecția interdisciplinară se află într-o permanentă interdependență. Muzicologia contribuie nu doar la analiza și interpretarea fenomenului muzical, ci și la înțelegerea semnificațiilor culturale și spirituale pe care muzica le transmite în cadrul unei comunități.

Contribuțiile lui Ștefan Angi și Pavel Pușcaș ilustrează două direcții complementare ale muzicologiei românești contemporane: deschiderea către reflecția estetică și filosofică, respectiv dialogul cu alte domenii ale cunoașterii. Prin activitatea lor didactică și științifică, cei doi muzicologi au contribuit la consolidarea unei perspective care depășește analiza formală și integrează fenomenul muzical în contextul mai larg al culturii.

În contextul actual, marcat de digitalizare și de dezvoltarea inteligenței artificiale, ideile promovate de acești cercetători își păstrează relevanța, demonstrând că valorificarea patrimoniului cultural presupune atât conservarea valorilor tradiționale, cât și capacitatea de a le interpreta și transmite prin mijloace adaptate noilor realități ale societății contemporane. Moștenirea intelectuală lăsată de Ștefan Angi și Pavel Pușcaș confirmă faptul că dialogul dintre muzică, estetică, filosofie și alte domenii ale cunoașterii reprezintă o direcție necesară pentru dezvoltarea cercetării muzicologice și pentru afirmarea identității culturale românești în contextul european și universal.

Bibliografie / References

ANGI, Ștefan, *Prelegeri de estetică muzicală*, vol. I, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2004.

GHYKA, M.C., *Estetica și teoria artei*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

HOGARTH, W., *Analiza frumosului*, Editura Meridiane, București, 1981.

MOUISOPOULOS, E., *Categoriile estetice*, Editura Univers, București, 1976.

MUSTAFA, Suleyman / MICHAEL, Bhaskar, *Inteligența artificială și cea mai mare dilemă a secolului 21, Următorul val*, Ed. Bookzone, București, 2024.

PUȘCAȘ, Pavel, *Niveluri de definire ale arhetipurilor muzicale*
https://musicologypapers.edituramediamusica.ro/images/Reviste/LM_23_08_Pavel_Puscas.pdf

TATARKIEWICZ, W., *Istoria esteticii*, vol.1-4, Ed. Meridiane, București, 1978.